DOI: https://doi.org/10.26565/2306-6687-2022-66-06
УДК 111:62. 19/20

Ольга Миколаївна Городиська
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,
вулиця Кирпичова, 2, м. Харків, 61000, Україна,
https://orcid.org/0000-0001-7665-2185
Віктор Іванович Міщенко
доктор філософії, ст. викладач філософії
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,
вулиця Кирпичова, 2, м. Харків, 61000, Україна,
https://orcid.org/0000-0002-8815-9272

ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ МІЖ ХХ І ХХІ СТОЛІТТЯМИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ВІЙНИ І ВИХОДУ ДО НОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Роздуми про техніку завжди були в центрі уваги науковців. Вони були різноманітними, що привело до диференціації форм рефлексії над технікою. Зміни торкалися, перш за все, онтологічної і гносеологічної концепцій техніки, бо саме вони «вказували» на зміни у ціннісних орієнтаціях культури і, в подальшому, цивілізації, усього людства. Сьогодні суспільство зіткнулося із викликами глобального характеру, коли активними і «безжалісними» стали питання про військову техніку, про військово-технічні зрушення і революції, про те, якою мірою людство стало заручником тих технічний відкриттів, винаходів, які можуть повністю перевернути онтологію і вітальні характеристики людства. Автори підкреслюють, що філософія завжди намагалася розглядати техніку в її єдності із соціально-культурною проблематикою. Питання майбутнього типу цивілізації не викликає жодного сумніву: вона вибудовується за рахунок технічних надбань.Але роздуми над технікою у військовій площині, які відрізняються своєю рефлексією і відкривають нові горизонти значення техніки і технічного, ще раз потребують філософського осмислення такого суттєвого феномену для людства, як техніка.

Питання збалансованого підходу до техніки із відповіддю, що має стати тією могутньою силою, яка стримає деструктивні елементи предмету дослідження, знаходиться в центрі уваги авторів. У перехідний період між ХХ і ХХІ ст. філософія техніки зосереджується на питанні ідей, за рахунок яких має вибудовуватися методологічні лінії дослідження техніки і усього технічного. Очевидність того, що техніка, особливо її військові зразки набувають все більше страшенного, антилюдського характеру, не викликає сумніву. Єдине, що може змінити такі негативні елементи прогресу, – це вирішальне значення духу людини. Саме дух людини має перетворитися на силу, яка має здійснювати контроль над технікою, особливо військовою, а реалізація потужності духу в ситуації сьогоднішнього дня має бути покладена в основу ідеї для оформлення будь-якої методологічної лінії у філософських роздумах про техніку.

Ключові слова: **техніка, військова техніка, військово-технічна революція, онтологія війни та техніки, цивілізація, інформаційні технології.**

Як цитувати: Городиська, О., Міщенко, В. (2022). Філософія техніки між ХХ і ХХІ століттями як відповідь на виклики війни і виходу до нової цивілізації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*, (66), 44-52. https://doi.org/10.26565/2306-6687-2022-66-06
In cites: Horodyska, O., Mishchenko, V., (2022). Philosophy of technology between the XX and XXI centuries as a response onto the challenges of war and exit to a new civilization. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Theory of Culture and Philosophy of Science"*, (66), 45-52. https://doi.org/10.26565/2306-6687-2022-66-06 [In Ukrainian]

Постановка проблеми: В сучасному світосприйнятті філософське осмислення ролі техніки у нашому житті набуло величезного значення. Загострення проблем світового характеру опосередковано і прямо вказує на необхідність осмислення техніки як продовження тих основних філософських концепцій, які склалися у ХХ ст. Основні лінії філософського обґрунтування призвели до міфологізації та фетишизації техніки, що втілилося в її

© Городиська О.М., Міщенко В.І., 2022

амбівалентному сприйнятті: або з позицій технофобії з одного боку, або з позицій технофілії – з іншого.

В XXI ст. має місце відчуття зростання значення техніки, технологій, ставляться наголоси на інформаційних технологіях, на військово-технічних досягненнях, включаючи сучасні озброєння, в тому числі й атомну зброю. Всі ці вироби унаочнюють розвиток техніки на новому етапі розвитку, а нестабільність загальної світової ситуації, розхитування мирного становища за рахунок нової військової зброї потребують осмислення цих змін і підштовхують до пошуків стримуючих факторів, чинників, які мають бути осмисленими саме з позиції викликів XXI ст.

Новизна. Сучасний стан розвитку техніки, технологій настільки потужний і різноманітний, що виникає питання про характер контролю над останньою. Такою силою має виступити дух і духовні сили людини.

Методологія. В центрі уваги системно-структурний аналіз, історико-аналітичний підхід, діалектичний метод; компаративістський аналіз концептуальних підходів до сутності техніки; методологія М. Гайдеґґера; методологічний підхід у вченні військових аналітиків про причини війн (Едгар Дж. Кінгстон-Макклорі, Р. Арон, Г. Болдуїн, С. Кобленц та ін.), методологія розуміння характеру війни за рахунок використання військового технічного інструментарію (Зб. Бжезинський, С. Гантінгтон та ін.). Методологія аналізу співвідношення культури та техніки (О. Шпенглер, М. Бердяєв, Х. Ортега-і-Гассет та ін.).

Мета дослідження: розглянути роль техніки у сучасному суспільстві на етапі її трансформації і окреслити можливу методологічну основу для її аналізу в подальшому.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що здійснюється критика техніки як детальна, так і з позицій її апологетики. Про руйнівний вплив техногенної цивілізації на сучасне суспільство, продовжуючи традиції М. Бердяєва, А. Швейцера, М. Гайдеґґера, пишуть С. Гавров і Т. Ашер, С. Некрасов та З. Макатов. Підкреслюють її особливе значення щодо подальшого цивілізаційного розвитку, виступаючи з позицій технологічного детермінізму, А.Д. Урсул, Е. Тоффлер, М. Каку.

Низка авторів звертають увагу на таку собі амбівалентність, тобто наявність протилежних значень в сприйнятті ролі техніки в суспільстві. Так, Ф. Рапп вважає, що таку амбівалентність «не можна усунути, бо техніка з одного боку служить для полегшення людського труда, її вважають гарантом людського розвитку та соціального поступу, але з іншого боку – створює нові обмеження, обтяження та прилучення, викликає нелюдські й руйнівні наслідки» [17]. Про таку амбівалентність писав і К. Ясперс, виділяючи як оптимістичну так й песимістичну оцінку техніки. Слід зазначити, що К. Ясперс не обмежував свої міркування констатацією факту амбівалентності, він вніс ясність у вирішення питання ролі техніки висновком про те, що техніка – лише засіб, сама собою вона не є ані доброю, ані поганою. «Усе залежить, – підкреслював філософ, – від того, що з неї зробить людина, чому вона служитиме, в які умови людина її поставить» [10, S. 140].

Основна частина.

За останні десятиліття у розвитку техніки мали місце справді революційні зміни. Згідно із проектом НАСА Mars L1 планується створення штучного магнітного щита, яким передбачається закрити Марс від сонячного вітру, і тоді планета почне відновлювати свою атмосферу протягом кількох років. Сучасні нанотехнології, які беруть під контроль серцево-судинну систему людини, фактично здатні забезпечити її безсмертя, а використання нанотехнологій у будівництві дадуть новий надміцний бетон і сталь, нанопокриття зможуть накопичувати сонячну енергію, широке застосування можуть знайти труби з нанокомпозитних матеріалів. Так японська будівельна компанія Obayashi Corporation планує, використовуючи такі нанотруби, до 2050-го створити космічний ліфт заввишки 96000 км, завдяки якому вдасться значно знизити вартість виведення кілограму вантажу на орбіту. Технології стереолітографії фактично відкривають нову еру в розбудові нового світу – світу людських мрій і фантазій, де інформація перетворюється на зримі обриси матеріальних об’єктів у різних сферах життєдіяльності, таких як будівництво, медицина, архітектура та дизайн, легка промисловість, автомобілебудування, освіта, історія та антропологія тощо.

Зрозуміло, що створення техніки є процесом матеріалізації ідей, і техніка формує певні матеріальні обставини для життя людини. Такий вплив може бути одночасно і позитивним, і негативним: спрямувати до агресії, поширювати технократизм та руйнувати гуманістичні традиції, обмежувати мислення функціональним аналізом окремих операцій тощо. Найперше, позиція людини, яка створює технічні інструменти, суперечлива: вона поєднує як раціональні

детермінанти, прагнення до упорядкування світу (як про це пише Адам Хмелевський, розглядаючи людину як "homo ordinas" – людину, що упорядковує світ) [6], так й ірраціональний світ емоційне-чуттєвих детермінант, які відтворюють хаосогенний світ випадковостей, повну свободу творчості та відкритості світу, які не припускають можливості перетворенню людини в робота. Отже, у техніці дуже виразно постає вихідний драматизм людського становища у світі, бо ми не можемо бути людьми без техніки, як і не можемо тотально технізуватися.

Людина завжди думала про створення світу машин, але іноді вона почуває себе стороннім, чужим елементом у світі машин та механізмів. Проте, навіть сам процес технічної творчості має суперечності, він залежить не тільки від ідеальних конструкцій творця, але і від конструктивних особливостей матеріалів, які використовуються у процесі створення. Активне залучення в технологічний процес конструювання штучного інтелекту все більше відчужує людину від світу техніки, який видається здатним до саморозвитку.

Якщо подивитися на техніку, яка призначена для удосконалення роботи людини, то вона стає умовою створення дивовижного світу. Техніка починає відігравати нову роль, аналізуючи яку, сучасний ізраїльський філософ і історик Ю.Н. Харарі, робить висновок про те, що вона фактично надає підстави для створення нової системи цінностей та світогляду, адаптованих до сучасного світу [8]. У відношеннях людини і техніки є така ключова точка розбудови системи – це поняття гармонії. Про необхідність такої гармонії вказує сучасний американський письменник Джордж Мартін, який не тільки підкреслює той факт, що «людство прирече себе на смерть, якщо відмовиться від розвитку техніки», але і ту істину, що «йому необхідно лише знайти гармонію між технікою і природою, між технікою та людиною» [14]. Поняття гармонії є дуже важливим, його слід сприймати як певне рівняння, яке забезпечить стабільність елементів, які включені в цю систему, але знаходяться у стані постійного розвитку та змін. Дж. Мартін справедливо включає в цю систему три компоненти: людина, техніка, природа. Умовно вони створюють певну «формулу» цивілізаційного існування: А-Т-Е – антропо-техно-екосферу, де антропосфера є загальною характеристикою людського фактору у формуванні цивілізаційних основ буття і розкривається у таких показниках, як:

а) рівень розвитку інтелекту як засобу управління власним майбутнім;

б) ціннісні, насамперед – гуманістичні і моральні показники характеру існування людини та її здатність здійснювати оцінку сучасного розвитку техніки на основі цих цінностей;

в) рівень соціальної мотивації до планетарного творення з метою вирішення глобальних екологічних проблем, енергетичної кризи, від вирішення яких залежать основи і можливості подальшого існування.

Поруч із питаннями загального розвитку техніки все більшу увагу привертає техніка військового характеру, військово-технічні революції, що мають місце, використання технічного обладнання задля широкого масового знищення тощо. Ще в середині XX ст. К. Райт у роботі «Дослідження війни» пов'язував сутність і види війни із рівнями еволюції Всесвіту і виокремив серед війн «цивілізаційного» суспільства війну у сучасному, техніко-технологічному сенсі слова із використанням найновішої військової техніки. На його думку, війни стають все більш загрозливими для цивілізації, а баланс між конструктивним і деконструктивним впливом війни стає все більш загрозливим і схиляється до боку останнього. А говорячи про причини війни, він підкреслював їх множинну комбінацію, за якою враховуються зміни у різних відносинах, ставлячи на перше місце технологічні, потім фізичні, соціологічні й інтелектуальні відносини. [21, P. 1284].

Є різні підходи-вчення про причини війни: психологічний (Х. Болдуїн [5], А. Кестлер [12], Г. Тард [20] та ін.), соціологічний (Р. Арон [4], М. Маклюен [15] та ін.), неопозитивістський (Г. Моргентау [16], А. Шлезингер [18] та ін.), натуралістичний (К. Лоренц [13], Дж. Скотт, Д. Морріс та ін.), релігійний, плюралістичний. Але всі ці підходи мали значення у XX ст. і до його середини. Але вже з кінця XX ст. набуває сили підхід військових експертів США, який отримав статус методологічного до класифікації війн і до значення в останніх нових технічних досягнень. За цим підходом стали прийматися до уваги військового-стратегічні і військово-технічні аспекти розуміння та оцінки техніки і технічного. Поруч починає зростати ще і інформаційна складова військового озброєння як елемент нового типу зброї. Світ техніки ускладнюється постійно не тільки за рахунок саме продукції виробничо-

технічного комплексу, він ускладнюється ще й разом зі зміною інформаційної компоненти, яка сьогодні переважає у формуванні змісту технічного.

Сьогодні людство стикнулося вже з феноменом військова-технічної революції. Якщо в XX ст. активно обговорювалися питання наукової, технічної, промислової революцій тощо, то на сьогодні одне із найзатребуваніших питань, яке цікавить майже усіх мешканців, які «чують» брязкіт заліза та вогню – питання про військово-технічні революції. Воно активно обговорюється [7]. Якщо поява ядерної зброї була пов'язана із п'ятою революцією, то шоста остаточно склалася в останні роки XX ст. В ній вирішальне значення мають високоточна зброя, техніка з використанням технологій нового зразку, як інформаційного так і фізичного, засоби радіоелектронної боротьби. І вже наприкінці XX ст. домінуючою стала ідея ракетно-ядерної війни.

Тобто утворилася ситуація, яку не можна навіть охарактеризувати як складну. Це ситуація критична і катастрофічна. Не можна ігнорувати питання осмислення з філософської позиції такого статусу техніки, перш за все, техніки військового характеру, стану розвитку військово-технічних революцій, і перед дослідниками постали питання: як же «поєднати людину і техніку», створити методологію аналізу їх стосунків? Як запропонувати систему, що має сприяти сталому і керованому розвитку суспільства?

Техніка розвивається за певних умов і впливає на цивілізацію в цілому, і сьогодні ми можемо говорити про технологічну цивілізацію. Її характеристика довела, що сучасний науково-технічний прогрес не тільки радикальним чином змінює, удосконалює суспільство, але і здатен привести до трагічних наслідків, які будуть стосуватися усього людства. Саме тому, спираючись на суперечливі оцінки перспектив розвитку науки і техніки в сучасній філософії, на сучасні техніко-технологічні революції, тенденцій їх розвитку, у методологічному плані є потреба осмислення техніки саме на сьогоднішній час, на сьогодення XXI ст. Криза культури Модерну і девальвація цінностей традиційного зразка отримали ще на початку XX ст. оцінку з боку видатних філософів (А. Бергсон, О. Шпенглер, М. Бердяєв). Але все ж таки найбільш потужною залишається методологічна лінія у розумінні техніки, побудована М. Гайдеґґером, яка розгортається у контексті філософії техніки як напрямку світоглядних і методологічних досліджень змісту, функцій і статусу феномена «технічного» в сучасних умовах.

Своєрідною «візитівкою» гайдеггерівської інтерпретації сутності техніки є постав (нім. – Gestell). «Поставом, – зазначає Гайдеггер, – ми називаємо об'єднуючий первень тієї настанови, яка ставить, тобто змушує людину виводити дійсне з його утаємниченості способом представлення його як перебуваючого-в-наявності. Поставом називається той спосіб розкриття утаємниченості, який править сутнім сучасної техніки, сам не будучи нічим технічним» [9]. За Гайдеггером, постав – то «місія і доля» людини, він може «панувати» без обмежень, що і є проявом сутності техніки і що може привести до ситуації «не володіння технікою» з боку людини. Тобто Гайдеггер натякає нам, що, хоча техніка супроводжує людину і торкається її єства, вона може стати самодостатньою із тотальним панування. Будь-які раціональні намагання її стримувати можуть мати нульовий ефект.

В сучасній цивілізації додається питання утримання техніки: проблема все більшої кількості необхідної енергії для її виготовлення. Військова зброя, господарчі інструменти тощо. Нажаль, це питання розгортається у контексті боротьби за енергетичні ресурси планети. Вона вже почалася і ступінь цієї боротьби буде все жорстокішим до того періоду, поки людство не отримає доступ до практично необмежених космічних ресурсів сонячної енергії. Складність таких цивілізаційних трансформацій на шляху до організації більш високого рівня бачить автор праці «Третя хвиля» О. Тоффлер: «Перехід від цивілізації першої хвилі до цивілізації другої хвилі був однією з найкривавіших драм з війнами, голодом, вимушеними міграціями, державними переворотами і лихами. Зараз ставки набагато вище, часу менше, прискорення йде швидше, небезпеки ще більше» [2]. На складність цивілізаційних трансформацій на шляху до цивілізації більш високого рівня вказує і М. Каку. І хоча він натякає на необхідність такого переходу, все ж таки його також турбує і питання використання техніки військового характеру [11].

Отже, найбільш гостро стає питання зброї, військової техніки, питання майбутніх війн тощо. Виступає на перший план питання того, на що треба орієнтуватися при розгляді техніки сьогодні. Тобто перед людством розгорнулася проблема не тільки методологічного характеру щодо розуміння і філософського осмислення техніки і технічного. Читаючи М. Гайдеґґера ми все більше звертаємо увагу на те, що німецький мислитель підкреслює наступне: в техніці закладено певну фундаментальну каверза. Техніка може перетворитися на «дегуманізований»

інструмент, а життя може втратити ознаки людяності. Цікавими тут є думки О. Шпенглера про «розкуту техніку», тобто техніка має бути контрольованою [19]. З одного боку, ми чуємо про перехід до нової цивілізації, майже космічного вже масштабу (М. Каку, М. Рис, А. Назарятян, С. фон Хорнер, В. Буряк, А. Воскобойников, Г. Железняк та ін.), а, з іншого, – яка методологічна лінія має бути домінуючою у спілкуванні, у проживанні поруч із технікою?

На нашу думку, поруч із проблемою виживання на перший план висувається питання про значення для людини техніки і технічного, особливо якщо людство міркує, думає, планує перехід до нового етапу цивілізаційного розвитку, що ґрунтується на радикальній зміні цінностей і цілей сучасного суспільства [1]. Відповіді, які лунають наступні: сучасна глобальна ситуація, яка створює несприятливі умови для виживання людства, вимагає «більш високої духовної культури життєдіяльності особистості» [3, С. 17]. Іншими словами, техніка і будь-які технології повинні бути під контролем людського духу. Людина не може «віддати» саму себе за комфорт і «солодке життя». Техніка, розширення її значущості і використання неминучі. Але тільки сила духу людини може знайти рівновагу між небезпекою, що межує з несподіванкою та чудодійною силою технічного. Керованість духом потрібна також і для осмислення нової ролі техніки, яку вона має відіграти на сучасному, досить складному етапу трансформації цивілізації. І такий дискурс вже підкреслює особливе значення техніки. Вона вже може бути спрямована на спасіння природи, виступати вже в інший якості, як знаряддя звільнення, інструмент свободи, засіб одухотворення світу.

Отже, від часів формування філософії техніки була розвинена і набуває свого подальшого розповсюдження думка про те, що розвиток техніки підпорядковується своїй власній логіці, яка, у свою чергу, задає темп розвитку самої техніки. Невипадково М. Гайдеґґер відкидає уявлення про те, що техніка є лише засіб у руках людини. Навпаки, техніка постає як самостійний феномен, вона є первинною по відношенню до суспільства, його певною першоосновою. Людина є «виданою» техніці, «затребувана» нею, і в цьому вбачаються витоки небезпеки, які чатують на людину. Крім того, сама поява філософії техніки вочевидь виглядає як запізніле визнання провідної ролі техніки у створенні, а в потенційному майбутньому – у руйнації цивілізації.

Таким чином, філософія техніки виявила себе не тільки як продовження соціальної філософії, але і філософії людини, яка відкинула прогресистські ілюзії і раптом виявила, що, за оцінкою О. Шпенглера, цивілізація обрала «неправильний» спосіб спілкування з природою. Людина у перегонах за знанням і владою створила технічну цивілізацію, яка загрожує людству повною катастрофою, про що, власне, пророчо писав О. Шпенглер [19].

Висновки

Заглиблювання у проблематику сутності техніки продовжується. У XXI ст. – це один із найважливіших ракурсів бачення реальності. До сьогоднішнього часу потужною методологією дослідження техніки були ідеї М. Гайдеґґера, але, незважаючи на те, що він різко критикував технічну цивілізацію, його роздуми про те, як людина має жити із таким явищем, мали вкрай абстрактний характер. Розвиток техніки у XXI ст., особливо військової техніки з її необмеженими можливостями вбивства, знищення, результатами чого може стати «закриття» проекту під назвою «людство» ставить перед нами одне з найважливіших питань сьогодення: як, якими способами контролювати розвиток цієї складової нашого світу, на яких ідеях мають зростати методологічні лінії, що можуть стати основоположними для стримування насильницького характеру техніки.

Зрозуміло, що філософія завжди намагалася розглядати техніку в її єдності із соціально-культурною проблематикою із наголосом на антропології, а отже підпорядковувати техніку гуманістичним цілям. Проте техніка, особливо її військові зразки у суспільстві продовжують стрімко розширюватися, і гуманістичний вектор науково-технічного прогресу не посилюється, а неухильно слабшає. Єдине, що може змінити такі негативні елементи прогресу, це вирішальне значення духу людини: духовні сили мають здійснювати контроль над технікою, особливо військовою, і реалізація потужності духу в ситуації сьогоднішнього дня залишається повноцінною ідеєю для оформлення будь-якої методологічної лінії у дослідженні техніки.

Саме опора на дух, коли значно актуалізується пошук того самого балансу, гармонії між людиною і технікою, що базується на посиленні духовних зусиль самої людини, в тому числі для переосмислення значення та ролі техніки за нових умовах, стає вирішальною ідею для оформлення будь-якої методології у роздумах про філософію техніки.

СПИСОКВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мовчан С. П., Чаплигін О. К. Основи філософії техніки та технології: навч. посібн. Харків: Видавництво «Форт», 2013. 316 с.
2. Тоффлер Е. Третя хвиля. Київ: "Всесвіт", 2000. 480 с. URL: https://archive.org/details/TheThirdWave-Toffler
3. Чаплигін О. К., Чхеайло І.І., Прохоренко Т.Г. Професіоналізм як умова виживання сучасного світу: монографія, за наук. ред. проф. Чаплигіна, доц. І.І. Чхеайло. Харків: ХНАДУ, 2020. 136 с.
4. Aron R. Peace and War. A Theory of International Relations. New York: Routledge, 2003. 820 p.
5. Baldwin J.M. Social and ethical interpretations in mental development; a study in social psychology. New York, London: The Macmillan company, 1906. 606 p.
6. Chmielewski A. Do czego potrzebna jest filozofia? Filo–Sofija. (2014/3). No. 26 P. 41–54. URL: www.filo-sofija.pl/index.php/czasopismo/article/.../714
7. Department of Defense Appropriations. FY. Hearings Before the Committee on Appropriations. U.S. Senat. Part 1. National Security. Wash. 1990. 270 p.
8. Harari Y. N. 21 Lessons for the 21st Century. 2018. URL: https://www.ynharari.com/book/21-lessons-book/
9. Heidegger M. Die Frage nach der Technik // Gesamtausgabe Vittorio Klostermann. Frankfurt am Main. P. 5–36. URL.: https://monoskop.org/images/2/27/Heidegger_Martin_1953_2000_Die_Frage_nach_der_Technik.pdf
10. Jaspers K. The Origin and Goal of History Westport, Conn: Routledge, 1976. 521 p.
11. Kaku M. Parallel worlds: a journey through creation, higher dimensions and the future of the cosmos. Published by doubleday a division of Random House, Inc. DOUBLEDAY New York, London, Toronto, Sydney, Auckland. 2004. 428 p.
12. Koestler A. The Ghost in the Machine. London: Arcana Penguin books, 1989. 384 p.
13. Lorenz K. On Aggression. Translated by Marjorie Kerr Wilson. London, New York: Routledge Classics, 2002. 306 p.
14. Martin J. Telematic Society: A Challenge for Tomorrow. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 1989. 213 p.
15. McLuhan M., Fiore Q. War and Peace in the Global Village. New York: Bantam, 1968. 192 p.
16. Morgenthau H. Politics among Nations. The Struggle fer Power and Peace. 3 ed. N.Y.: Alfred A. Knopf, 1960. 187 p.
17. Rapp F. The Prospects for technology Assessment // URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-009-7124-0_10
18. Schlesinger A.M. Violence: America in the sixties. New York: New American Library, 1968. 96 p.
19. Spengler O. Der Mensch und die Technik C. H. Beck, München 1931. 88 S.
20. Tarde G. de The laws of imitation. Нью-Йорк: H. Holt and Company, 1903. 404 p.
21. Wriht Q.A. Stude of War. 2 vols. Chicago: Chicago University Press, 1942. 212 p.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2022
Стаття рекомендована до друку 25.11.2022

Olha M. Horodyska, PhD in Philosophical Science), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kyrpychova st., 2, 61002, Kharkiv, Ukraine, https://orcid.org/0000-0001-7665-2185

Viktor V. Mishchenko, PhD in Philosophy, Assistant Professor of the Department of Philosophy, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kyrpychova str. 2, 61002, Kharkiv, Ukraine, https://orcid.org/0000-0002-8815-9272

PHILOSOPHY OF TECHNOLOGY BETWEEN THE XX AND XXI CENTURIES AS A RESPONSE ONTO THE CHALLENGES OF WAR AND EXIT TO A NEW CIVILIZATION

Reflections on technology has been always in the focus of scientists. These reflections were various, and it led to the significant differentiation of the forms of technology comprehension. Those differences concern, first of all, the ontological and epistemological concepts of technology, because they "indicate" changes in the value orientations of culture and, together with it, in civilization and all humanity. Today, society is faced with challenges global by their nature, when questions about military equipment, about military-technical changes, revolutions have become relevant and "ruthless". Also, the question is how much humanity has become a hostage to those technical discoveries and inventions that can completely overturn the ontology and vital characteristics of humanity. The authors emphasize that philosophy has always tried to consider technology in its unity with socio-cultural issues. The question of the future type of civilization does not cause any doubt: it is built at the expense of technical assets. But reflections on technology in its military dimension have specificity and open up new horizons in comprehension of technology and the technical, that led again to the require of the philosophical understanding of such an essential phenomenon for humankind as technology.

The issue of a balanced approach to the technology together with an answer that should become the powerful force to restrains the destructive elements of the research subject is in the authors' focus. In the transitional period between the 20th and 21st centuries the philosophy of technology focuses on the problem of ideas, due to which the methodological lines of research of technology and everything technical should be built. There is no doubt that technology, especially its military models, is becoming more and more terrible, anti-human. The only thing that can change such negative elements of progress is the crucial importance of the human spirit. It is the human spirit that must be transformed into a force to provide control over technology, especially military. At the same time the implementation of the power of the spirit in current situation must become the fundamentals in initiation or creation of any methodological line in philosophical reflections on technology.

Keywords: **technology, military technology, military-technical revolution, ontology of war and technology, civilization, information technologies**.

REFERENCES

1. Movchan, S. P., Chaplyhin, O. K. (2013). Basics of the philosophy of technology and technology: a study guide. Kharkiv: Vydavnytstvo «Fort». 316 p. (In Ukrainian).
2. Toffler, E. (2000). Third wave. Kyiv: "Vsesvit". 480 p. URL: https://archive.org/details/ p. (In Ukrainian).
3. Chaplyhin, O. K., Chkheailo, I.I., Prokhorenko, T.H. (2020). Professionalism as a condition for survival in the modern world: a monograph, red. prof. Chaplyhina, dots. I.I. Chkheailo. Kharkiv: KhNADU. 136 p. (In Ukrainian).
4. Aron, R. (2003). Peace and War. A Theory of International Relations. New York: Routledge. 820 p. (In English).
5. Baldwin, J.M. (1906). Social and ethical interpretations in mental development; a study in social psychology. New York, London: The Macmillan company. 606 p. (In English).
6. Chmielewski, A. (2014). Do czego potrzebna jest filozofia? Filo–Sofija. No. 26. P. 41–54.URL: www.filo-sofija.pl/index.php/czasopismo/article/.../714 (In English).
7. Department of Defense Appropriations. (1990). FY. Hearings Before the Committee on Appropriations. U.S. Senat. Part 1. National Security. Wash. 270 p. (In English).
8. Harari, Y. N. (2018). 21 Lessons for the 21st Century. URL: https://www.ynharari.com/book/21-lessons-book/ (In English).
9. Heidegger, M. Die Frage nach der Technik // Gesamtausgabe Vittorio Klostermann. Frankfurt am Main. P. 5–36. URL.: https://monoskop.org/images/2/27/Heidegger_Martin_1953_2000_Die_Frage_nach_der_Technik.pdf (In English).
10. Jaspers, K. (1976). The Origin and Goal of History Westport, Conn: Routledge. 521 p. (In English).
11. Kaku, M. (2004). Parallel worlds: a journey through creation, higher dimensions and the future of the cosmos. Published by doubleday a division of Random House, Inc. DOUBLEDAY New York, London, Toronto, Sydney, Auckland. 428 p. (In English).

12. Koestler, A. (1989). The Ghost in the Machine. London: Arcana Penguin books. 384 p. (In English).
13. Lorenz, K. (2002). On Aggression. Translated by Marjorie Kerr Wilson. London, New York: Routledge Classics. 306 p. (In English).
14. Martin, J. (1989). Telematic Society: A Challenge for Tomorrow. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 213 p. (In English).
15. McLuhan, M., Fiore, Q. (1968). War and Peace in the Global Village. New York: Bantam. 192 p. (In English).
16. Morgenthau, H. (1960). Politics among Nations. The Struggle fer Power and Peace. 3 ed. N.Y.: Alfred A. Knopf. 187 p. (In English).
17. Rapp, F. The Prospects for technology Assessment // URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-009-7124-0_10 (In English).
18. Schlesinger, A.M. (1968). Violence: America in the sixties. New York: New American Library. 96 p. (In English).
19. Spengler, O. (1931). Der Mensch und die Technik C. H. Beck, München. 88 S. (In English).
20. Tarde, G. de. (1903). The laws of imitation. Нью-Йорк: H. Holt and Company. 404 p. v
21. Wriht, Q.A. (1942). Stude of War. 2 vols. Chicago: Chicago University Press. 212 p. (In English).

The article was received by the editors 17.09.2022
The article is recommended for printing 25.11.2022